

Varsinais-Suomen hyvinvointialue

KULJETUSPALVELUT VpL 8§ SOVELTAMISOHJE

Päivämäärä:	31.8.2023
Versio:	1.0
Laatijat:	Jenni Kiviluoto, Marjaana Luotovirta, Sari Hietala ja työryhmä
Hyväksyjät:	Varsinais-Suomen hyvinvointialue aluehallitus

Sisällys

PALVELUN SISÄLTÖ.....	3
Kuljetuspalvelun maksut	3
Kuljetuspalvelun lisäpalvelut.....	4
Saattajapalvelu ja palvelulisiä	4
Vakiotaksioikeus.....	4
PALVELUPROSESSI	5
Palvelun hakeminen	5
Myöntämisperusteet.....	5
Palvelutarpeen arvioiminen	6
Palvelun myöntäminen	7
PALVELUN KÄYTTÄMINEN.....	8

Tämä soveltamisohje perustuu Varsinais-Suomen hyvinvointialueen aluehallituksen päätökseen 8.11.2022 § 330 Varsinais-Suomen hyvinvointialueen sosiaalipalveluiden palvelukuvaukset ja palveluiden myöntämisen kriteerit (HVA/626/00.01.00.00/2022). Ohje on tarkoitettu työntekijöiden käyttöön.

PALVELUN SISÄLTÖ

Vammaisuuden perusteella järjestävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (3.4.1987/380, vammaispalvelulaki) mukainen kuljetuspalvelu on tarkoitettu henkilöille, jotka eivät pitkäaikaisen vamman tai sairauden vuoksi voi käyttää julkista liikennettä ilman kohtuuttomia vaikeuksia. Vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua järjestetään silloin, kun ensisijaiset palvelut ja tukitoimet eivät ole riittäviä ja sopivia. Vammaispalvelulain 8 §:n 2 momentin mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle kohtuulliset kuljetuspalvelut niihin liittyvine saattajapalveluineen. Työssäkäyntiin ja opiskeluun tarvittavat matkat järjestetään tarpeen edellyttämässä laajuudessa.

Vammaispalvelulain mukainen kuljetuspalvelu on siihen oikeutetulle henkilölle subjektiivinen oikeus, ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (18.9.1987/759, vammaispalveluasetus) edellyttää myöntämään vähintään 18 yhdensuuntaista vapaa-ajan matkaa kuukaudessa, jonka lisäksi työ- ja opiskelumatkat sekä työ- ja päivätoiminnan matkat siinä laajuudessa, kuin niitä välttämättä tarvitaan. Palvelua ei voi käyttää sellaisiin terveydenhuollon, kuntoutuksen tai sairaanhoidon matkoihin, joihin on mahdollista saada Kelan matkakorvausta tai korvausta vakuutusyhtiöltä.

Palvelun tarkoituksena on mahdollistaa vaikeavammaiselle henkilölle tarpeen mukaiset, kohtuulliset päivittäiseen elämään liittyvät matkat (asioinnit, vapaa-aika ym.) Palvelun tarkoituksena on myös mahdollistaa vaikeavammaiselle henkilölle tarpeen mukaiset matkat palkkatyöhön, yritystoiminnan harjoittamiseen, työllistymistä edistävään opiskeluun tai vammaisten henkilöiden työ- ja päivätoimintaan.

Kuljetuspalvelu toteutetaan taksimatkoina, joiden tarkempi määrä, sisältö ja tarvittavat lisäpalvelut määritellään erikseen asiakkaalle tehtävällä viranhaltijapäätöksellä. Palvelu on asiakkaalle maksuton, sisältäen kuitenkin omavastuuosuuden, joka määräytyy julkisen liikenteen kertamaksun mukaisesti.

Kuljetuspalvelun maksut

Kuljetuspalveluista voidaan periä asiakkaalta enintään paikkakunnalla käytettävissä olevan julkisen liikenteen maksua vastaava tai muu siihen verrattavissa oleva kohtuullinen maksu. Hyvinvointialue laskuttaa omavastuut asiakkaalta jälkikäteen toteutuneiden matkojen mukaisesti kuukausittain.

Asiakas voi hakea omavastuusiin maksunalennusta tai maksuvapautusta, mikäli maksu vaarantaa hänen toimeentulonsa. Pääsääntöisesti oikeus maksunalennukseen tai -vapautukseen muodostuu ajalle, jolloin asiakkaalla on samanaikainen oikeus toimeentulotukeen.

Kuljetuspalvelun lisäpalvelut

Hyvinvointialue voi järjestää vaikeavammaisten henkilöiden kuljetuspalvelut esimerkiksi taksikuljetuksina, yhteiskuljetuksina, palvelulinjoja tai muuta esteetöntä julkista liikennettä hyödyntäen, tai näitä tapoja yhdistellen. Matkat järjestetään asiakkaan tarpeen mukaan henkilöauto- tai invataksilla tai muulla soveltuvalla ajoneuvolla. Järjestämistavan tulee kuitenkin olla sellainen, että asiakas voi tosiasiasa käyttää palvelua.

Perusmuotoiseen kuljetuspalveluun sisältyy asiakkaalle palvelupäätöksessä myönnetyt matkat, sekä taksikuljettajan tavanomainen avustaminen (kyytiin ja sieltä pois nouseminen, apuvälineiden saaminen kyytiin ja sieltä pois, kantamusten kanssa avustaminen, tarvittaessa avustaminen esim. kodin ulko-ovelle.)

Saattajapalvelu ja palvelulisä

Tarvittaessa kuljetuspalvelun ohkeen voidaan myöntää saattajapalvelua, mikäli asiakas tarvitsee perusmuotoista palvelua enemmän apua pystyäkseen käyttämään kuljetuspalvelua. Asiakkaalle voidaan myöntää oikeus taksin perimään palvelulisään. Oikeus palvelulisään on, jos asiakas tarvitsee matkan yhteydessä avustamista, joka poikkeaa taksikuljettajan tavanomaisesta palvelusta. Palvelulisään on oikeus, ellei esimerkiksi kilpailutuksen yhteydessä näitä ole määritelty kuuluvaksi tavanomaiseen palveluun. Tällaista avustamista voi olla mm. noutaminen sisältä asunnosta tai saattaminen sisälle asiointikohteeseen. Oikeus palvelulisään kirjataan asiakkaan palvelupäätökseen. Kuljettaja veloittaa myönnetyn lisän vain palvelun/avustamisen toteutuessa. Palvelulisän suuruuden määrittelee hyvinvointialue.

Vakiotaksioikeus

Erytisestä syystä asiakkaalle voidaan myöntää kuljetuspalvelun ohelle vakiotaksioikeus, jolla tarkoitetaan oikeutta käyttää matkoihin samaa, asiakkaan valitsemaa palveluntuottajaa. Vakiotaksioikeus voidaan myöntää asiakkaalle tilanteessa, jossa hän vammansa, sairautensa tai toimintarajoitteensa vuoksi ei muutoin pystyisi tosiasiallisesti käyttämään hänelle myönnettyä kuljetuspalvelua ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.

PALVELUPROSESSI

Palvelun hakeminen

Vaikeavammaisten kuljetuspalveluita haetaan Varsinais-Suomen hyvinvointialueen kuljetuspalveluhakemuslomakkeella (vammaispalvelulain mukaiset kuljetuspalvelut). Palvelua voi hakea myös ottamalla puhelimitse yhteyttä hyvinvointialueen vammaispalveluihin, jolloin asian käsittely alkaa, mutta hakijaa voidaan pyytää täydentämään suullista hakemustaan kirjallisella hakemuslomakkeella sekä tarvittavilla liitteillä. Palvelutarpeen arvio voi käynnistyä myös palvelutarpeen tullessa muulla tavalla sosiaalihuollon ammattihenkilön tietoon.

Hakemusten käsittelyaika on maksimissaan kolme kuukautta asian vireille tulosta, mikäli tätä pidempi aika ei ole erityisestä syystä perusteltu. Hakemukset käsitellään kuitenkin ilman aiheetonta viivytystä, ja asian vireille tulon yhteydessä arvioidaan myös hakemuksen kiireellisyyttä (esim. tilanteet, joissa arjen jatkuvuus voidaan turvata vain ko. palvelulla).

Myöntämisperusteet

Vaikeavammaisten liikkumista tukevia palveluita voivat saada vaikeavammaiset henkilöt, joilla on erityisiä vaikeuksia liikkua kodin ulkopuolella, ja jotka eivät ilman kohtuuttomia vaikeuksia pysty käyttämään julkisen liikenteen palveluita. Vaikeavammaisena pidetään henkilöä, jolla on vammasta tai sairaudesta johtuen pitkäaikaisia, erityisiä vaikeuksia liikkumisessa kodin ulkopuolella. Arvio vaikeavammaisuudesta perustuu yksilölliseen palvelutarpeen arvioon, jonka tekee vammaispalvelujen viranhaltija.

Kuljetuspalvelun myöntämiselle ei ole laissa määritelty ala- eikä yläikärajaa. Kuljetuspalvelua voidaan myöntää lapselle, joka ikänsä puolesta voisi liikkua julkisilla kulkuvälineillä itsenäisesti, mutta jonka vamma, sairaus tai välttämättömät apuvälineet estävät julkisen liikenteen käytön. Palvelua voidaan myöntää myös iäkkäälle henkilölle, mikäli vaikeavammaisuuden edellytykset täyttyvät. Kuitenkin, mikäli toimintakyvyn alenema liittyy ensisijaisesti korkeaan ikään, tai palvelun tarve alkaa korkealla iällä, palvelun tarpeeseen vastataan ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukaisin liikkumisen tuen palveluin.

Palvelutarpeen arvioiminen

Palvelua myönnetään yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Palvelutarpeen arvioinnin toteuttaa hyvinvointialueen vammaispalvelujen työntekijä yhteistyössä asiakkaan kanssa. Asiakas voi halutessaan pyytää läheisen henkilön mukaan palvelutarpeen arviointiin.

Arvioinnin tueksi pyydetään erikseen selvitys hakijan toimintakyvystä, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Näin voi olla, jos hakija on esimerkiksi hiljattain toimittanut Varhan sosiaali- ja vammaispalveluihin riittävän kattavan selvityksen toimintakyvystään muun palvelutarpeen arvioimiseksi. Selvityksenä voidaan hyödyntää hakijalla jo olemassa olevaa, riittävän tuoretta julkisen terveydenhuollon lääkärin/ fysioterapeutin/ toimintaterapeutin/ asiakasvastaavan tai muun toimintakykyarviota tekevän ammattilaisen lausuntoa. Lausunnon tai selvityksen tulisi olla enintään vuoden vanha, mutta tarvittaessa liikkumisen tuen tarpeen arvioinnista vastaava ammattilainen voi arvioida käytettävissä olevien selvitysten riittävyttä yksilöllisesti. Mikäli hakijalla ei ole käytettävissään tähän tarkoitukseen soveltuvaa lausuntoa tai selvitystä, ohjataan hänet hakemaan uutta terveystieteiden lääkärin lausuntoa.

Laaja-alainen palvelutarpeen selvittely tehdään useimmiten kotikäynnillä, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Näin saattaa olla esimerkiksi silloin, kun asiakkaan toimintakyky ja kokonaistilanne on jo hiljattain selvitetty.

Palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään erityisesti seuraavia asioita:

1. Hakijan toimintakyky kokonaisvaltaisesti

- Fyysinen toimintakyky: liikkuminen kotona ja kodin ulkopuolella, käytössä olevat apuvälineet, mahdollisuus käyttää julkista liikennettä, toisen henkilön avun tarve kodin ulkopuolisessa liikkumisessa, onko liikkumiskyky kaikissa tilanteissa samankaltainen, vai onko siinä tilannekohtaista vaihtelua?
- Psykkinen, kognitiivinen ja sosiaalinen toimintakyky, kuten muisti, kommunikaatio, ajan ja tilan hahmottaminen, psyykkiset oireet, mahdolliset käyttäytymiseen liittyvät oireet, väsyvyys.
- Muut mahdolliset toimintakykyyn liittyvät asiat yksilöllisen tilanteen mukaan.

2. Hakijan terveydentila; vamman, sairauden tai toimintarajoitteen pitkäaikaisuus

Vaikeavammaisten liikkumisen tuen palvelut on tarkoitettu vain pitkäaikaisesta, vaikeasta toimintarajoitteesta aiheutuvaan tarpeeseen. Haitan pitkäaikaisuuden arvioiminen edellyttää hakemuksen liitteenä toimitettavaa julkisen terveydenhuollon lausuntoa tai muuta asiakirjaa, josta asiakkaan ajankohtainen terveydentila ja toimintakyky käy riittävästi ilmi.

Selvityksenä voidaan hyödyntää asiakkaalla jo olemassa olevaa tuoretta lääkärin/ fysioterapeutin/ toimintaterapeutin tai muun toimintakykyarviota tekevän ammattilaisen lausuntoa tai tarvittaessa pyytää kyseistä lausuntoa, ellei toimintakykyä pystytä muutoin riittävästi arvioimaan. Vammaispalveluista voi tarvittaessa kysyä neuvoa siihen, millainen lausunto on riittävä hakemuksen liitteeksi.

3. Hakijan elämäntilanne ja ympäristö

- Hakijan elämäntilanne kokonaisuudessaan, esimerkiksi perhe- ja asumistilanne, työ, opiskelu ja vapaa-aika sekä yksilölliset toiveet ja tarpeet liikkumiseen liittyen.
- Muut hakijan käyttämät tai tarvitsemat palvelut: millaista apua hän arjessaan tarvitsee. Onko muita palveluita, joita asiakas voisi tarvita?
- Hakijan liikkumismahdollisuudet hänen asuinympäristössään; kodin sijainti, sen välitön lähiympäristö ja matka julkisen liikenteen pysäkille.
- Onko hakijan mahdollista käyttää joukkoliikennevälineitä, esimerkiksi matalalattialinja-autoja ja niitä täydentäviä palvelulinjoja tai kutsutaksiliikennettä itsenäisesti tai saattajan avulla.
- Onko hakijalla mahdollisuus oman auton käyttöön. Oma auto ei ole este kuljetuspalvelun hakemiselle, vaan palvelutarpeen arvio tehdään aina yksilöllisen tarpeen mukaan.

Palvelun myöntäminen

Palvelutarpeen arvioinnin laatimisen jälkeen hakijalle tehdään palvelusta kirjallinen, valituskelpoinen päätös muutoksenhakuohjeineen. Mikäli palvelu myönnetään, asiakkaalle laaditaan hyvinvointialueen vammaispalveluissa mahdollisimman pian hänen palvelukokonaisuuttaan koskeva palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelma laaditaan yhteistyössä asiakkaan kanssa, ja siihen kirjataan asiakkaan käytössä olevat palvelut, niiden kestot ja tavoitteet, sekä suunnitelman päivittämisen aikataulu.

Vammaispalvelulain mukaiset päätökset tehdään pääasiassa toistaiseksi voimassa oleviksi, ellei määräaikaisen päätöksen tekeminen ole ilmeisen perusteltua. Asiakkaan palvelutarvetta voidaan arvioida uudelleen palvelun käynnissä ollessa, esim. palvelusuunnitelmaa päivitettäessä tai asiakkaan tilanteen olennaisesti muuttuessa. Asiakkaan tulee olla yhteydessä hyvinvointialueen vammaispalveluihin, mikäli hänen tilanteensa muuttuu tavalla, joka vaikuttaa palvelun tarpeeseen.

PALVELUN KÄYTTÄMINEN

Matka tilataan kortin myöntäneen yksikön erillisen ohjeen mukaan.

Taksilla tehtäviä matkoja myönnetään pääsääntöisesti enintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa. Matkat latautuvat asiakkaan käyttöön pääsääntöisesti kerran kalenterivuoden aikana sillä päivämäärällä, jolloin päätös palvelusta on tehty. Tällöin matkat eivät ole sidottuja tiettyyn kuukauteen, vaan ne ovat asiakkaan vapaasti käytettävissä vuoden mittaan. Matkat voidaan asiakkaan tarpeen ja tilanteen mukaan määritellä latautuviksi hänen käyttöönsä myös esim. kuukausittain.

Hyvinvointialueen toiminnan käynnistyessä tulee huomioida, että aiemmin eri kunnissa on ollut erilaisia toimintatapoja matkojen jaksotuksessa, ja ennen 1.1.2023 tehdyt päätökset on tehty asiakkaan kotikunnan kriteerein. Vanhat päätökset päivitetään siirtymäajan puitteissa, tai asiakkaan pyynnöstä aikaisemmin.

Vammaispalvelulain nojalla myönnettävien matkojen matkustusalue on pääsääntöisesti hakijan oman kunnan alue sekä sen naapurikunnat. Perustellusta syystä voidaan asiakkaalle myöntää myös poikkeava matkustusalue, esimerkiksi hänen välttämättömien asiointiensä kannalta tarkoituksenmukaiseen ns. toiminnalliseen lähikuntaan. Poikkeavan matkustusalueen määrittelyyn syynä voi olla myös tarve järjestää asiakkaan palvelukokonaisuus tarkoituksenmukaisimmalla ja kustannuksiltaan järkevimmällä tavalla.

Matkalla tarkoitetaan palvelussa yhdensuuntaista matkaa lähtöosoitteesta määränpään (eri osoite). Matka ajetaan suorinta reittiä. Lyhyt pysähdys, esimerkiksi postilaatikolle tai pankkiautomaatille matkan varrella, on mahdollista. Pysähdystarpeesta tulee kertoa matkaa tilatessa. Pysähtyminen pidempiaikaista asiointia varten (esim. apteekissa, kaupassa tai pankissa asioiminen) keskeyttää yhdensuuntaisen matkan, jolloin matkan jatkuminen on uusi kuljetuspalvelumatka. Jos mahdollista, on tilattava kerralla koko matkaketju.

Matkoja ei saa käyttää terveydenhoitomatkoihin, joiden korvaus perustuu sairausvakuutuslakiin tai korvaus tulee vakuutusyhtiöltä. Näitä Kelan korvattavaksi säädettyjä matkoja ovat esimerkiksi lääkäri-, hammaslääkäri-, laboratorio- ja terapiakäynnit, kuntoutus ja lääkinnällisen kuntoutuksen maksusitoumuksella hankittavien apuvälineiden sovitus. Mikäli kyseessä on esimerkiksi sellainen terapiakäynti, jonka Kela on korvannut aiemmin, mutta ei korvaa enää, on asiakkaalla oikeus käyttää näihin matkoihin vammaispalvelulain mukaisia kuljetuspalvelumatkoja. Tämä ei pääasiassa kuitenkaan oikeuta lisämatkojen myöntämiseen.

Myönnetyn liikkumista tukevan palvelun maksuvälineenä toimii kuljetuspalvelukortti. Kortti on henkilökohtainen maksuväline. Asiakas on vastuussa sen oikeasta käytöstä. Palvelun päättyessä kortti mitätöidään ja se muuttuu käyttökelvottomaksi. Mikäli kortti katoaa, tulee siitä ilmoittaa välittömästi hyvinvointialueen asiakas- ja palveluohjaukseen. Kadonneen tilalle toimitetusta kortista veloitetaan korvaus.

Asiakkaan kanssa saa matkustaa veloituksetta yksi saattaja. Mukana voivat matkustaa maksutta myös asiakkaan alle 7-vuotiaat lapset.

Mikäli samassa kyydissä matkustaa useampi liikkumista tukevaan palveluun oikeutettu henkilö, peritään omavastuuosuus ainoastaan yhdeltä henkilöltä.

Matkan omavastuuosuus laskutetaan kootusti. Maksun periminen kuuluu hyvinvointialueelle eikä se voi siirtää palveluntarjoajalle oikeutta maksun perimiseen. Omavastuuosuus vastaa julkisen liikenteen maksua.

Asiakkaan tulee ilmoittaa olosuhteissaan tapahtuvista muutoksista hyvinvointialueen vammaispalveluihin, jos muutoksilla on merkitystä palvelun järjestämiseen. Tarvittaessa palvelutarve ja asiakassuunnitelma tarkistetaan sekä päätöstä tarkennetaan tarvetta vastaaviksi.